

De imperiale politiek van Bush

► *André Mommen*

Door zijn zege over Kerry kan Bush op de ingeslagen weg doorgaan. Hij heeft immers aangetoond dat hij de enige krachtige leider is waar het Amerikaanse volk naar snakt om het islamitisch terrorisme te bestrijden. Toch moet Bush ook rekening houden met een verdeelde natie. Nooit eerder sinds de Tweede Wereldoorlog hebben Democraten en Republikeinen in een verkiezingscampagne zo scherp tegenover elkaar gestaan. Het betrof hier vooral een conflict over de manier waarop de Verenigde Staten hun leiderschap in de wereld vorm moeten geven: door *unilateralisme* of door *multilateralisme*.

Bush heeft de partij van de angst achter zich weten te verzamelen. Kerry, die de partij van de hoop vertegenwoordigde, wist niet te overtuigen. Nu Bush de verkiezingen heeft gewonnen, zal hij het Amerikaanse volk de rekening voor de oorlog in Irak moeten presenteren. Deze oorlog zal de Amerikaanse opinie onvermijdelijk verder verdelen. Een tweede Viëtnam ligt op de loer. Ook in dit geval zal Washington alleen staan in een uitzichtloos conflict. Met alleen Israël aan zijn zijde. De *coalition of the willing* zal langzaam afbrokkelen, nu iedereen kan zien dat de vrede niet kan worden gewonnen.

De meeste Europese regeringsleiders hadden zich liever een overwinning van Kerry gewenst. Nu Bush toch heeft gewonnen, is elk filosoof of Kerry een betere president had kunnen zijn, niet meer ter zake. Kerry had geen duidelijke oplossing voor Irak in petto. Hij wilde de *coalition of the willing* alleen maar oplappen door Frankrijk en

Duitsland erbij te betrekken. Noch in Berlijn, noch in Parijs vond men dat idee leuk. In Washington ligt de klik rond Bush niet wakker van de Europese tegenwerking. Het door Bush gepredikte unilateralisme klinkt de meeste Amerikanen trouwens als muziek in de oren. De machtigste natie ter wereld mag de eigen veiligheid niet afhankelijk van het humeur van de bondgenoten maken. Het Amerikaanse belang gaat immers altijd voor. Het diplomatieke spel zal daarom niet langer meer via het Atlantisch bondgenootschap verlopen, maar wel via het Pentagon en de CIA.

Het industriële, multiculturele en intellectuele Amerika dat een dergelijke strategie niet genegen was, heeft overwegend voor Kerry gekozen, terwijl het landelijke en conservatieve Amerika massaal op Bush heeft gestemd. Dat suggereert een diepe kloof tussen "beide Amerika's". De imperiale politiek van Bush heeft, zoveel is duidelijk, ook de Amerikaanse bourgeoisie diep verdeeld. Deze breuk in de heersende klasse is al eerder plastisch weergegeven als de contradictie tussen het ketchup-kapitalisme van Kerry en dat van de olie- en veeboeren van Bush. Grotendeels klopt dat. Met die kanttekening dat de wapenindustrie tot de grootste profiteurs van de ramkoers van Bush behoort. Goede tweede zijn de Texaanse oliebedrijven gespecialiseerd in *engineering* (boren, pijpleidingen, logistiek). De grote spelers (*majors*) in de oliebusiness hielden zich evenwel buiten dit circus.¹

Inmiddels zitten de Democraten in zak en as. Normaal hadden zij Bush moeten wegvegen. Dat

is niet gebeurd bij gebrek aan een geschikte "populistische" kandidaat. Met een stijve hark als Kerry konden zij onmogelijk scoren bij de boeren uit het Midden-Westen en in het conservatieve Zuiden, staten die allemaal naar Bush zijn gegaan. De Grote Coalitie van minderheden, arbeiders en de middenklassen uit de grote steden die ooit de New Deal mogelijk maakte, bezit in de Verenigde Staten geen sociologische meerderheid meer. De Democraten weten dus dat ze alleen met een kandidaat uit het Zuiden nog een succesvolle gooi naar het presidentschap kunnen doen. Alleen moeten ze die zien te vinden.²

Doordat de Democraten zetels verloren in het Congres, weet Bush dat hij bij belangrijke benoemingen alle speelruimte heeft om zijn conservatieve voorkeur door te drukken. Dat alles speelt nog meer in de kaart van de *neocons* die bij voorbeeld het homohuwelijk of abortus willen verbieden. Bush kan zijn plannen om de hoge inkomens forse belastingverminderingen toe te kennen verder uitvoeren. Dat zal dan ten koste gaan van de armen en al diegenen die zich geen ziektekostenverzekering kunnen permitteren. De kloof tussen het etnisch arme en het rijke blanke Amerika zal nog verder toenemen.³

De Verenigde Staten zijn op dit moment een land van minderheden en jongeren geworden. Zo steeg in vier jaar tijd de totale bevolking van 275 tot 293 miljoen. Daarvan zijn er nu al 40 miljoen *hispanics*, een aantal dat als gevolg van (illegale) immigratie en hoge geboortecijfer explosief toeneemt. De zwarte populatie (35,6 miljoen) en de Aziaten (12,1 miljoen) voltooien het beeld van een Amerika dat al voor eenderde etnisch is. Voor de blanke chauvinisten en de Republikeinen moet dat een spookbeeld zijn. Vandaar dat de *neocons* nu naarstig op zoek zijn naar thema's om de etnische ondernemers en middenklasse aan te trekken met etnische issues (vooral abortus). De Democraten liggen bij de etnische minderheden, de joden en de katholieke blanken traditioneel nog altijd goed in de markt. Het probleem is echter dat ze tot nu toe nooit durfden uit te pakken met een etnische presidentskandidaat. Dit uit angst om de blanke arbeidersklasse te verliezen. Een groot deel van die blanke arbeidersklasse is evenwel op drift geraakt door de ondergang van de bedrijfspensioenfondsen en door de verplaatsing van industriële banen naar Mexico en het

Verre Oosten. Die blanke arbeidersklasse terugwinnen is daarom een hopeloze zaak.

De voorbije vier jaren is de waarde van dollar ten aanzien van de euro met eenderde gedaald, dit als gevolg van het bijdrukken van dollars om de bewapeningsuitgaven te financieren. Dat is ook een middel om de export op gang te houden en om zich harde tegenmaatregelen van de EU te besparen. Een handelsoorlog met de EU lag immers op de loer. Want ondanks de lage dollarkoers is bij voorbeeld het Europese staal uiterst competitief op de Amerikaanse markt, wat reeds de sluiting van Amerikaanse staalfabrieken en mijnen tot gevolg had. Toch is de Amerikaanse economie ondanks de lage dollarkoers erg kwetsbaar gebleven. Vooral de zware industrie heeft problemen na jaren van onderinvesteringen. Moderniseren kost evenwel veel geld. En dat geld aantrekken is door het slechte "beursklimaat" en de begrotingstekorten nu haast onmogelijk. De *Federal Reserve* zal er niet aan ontkomen om de rentestand de komende periode gradueel op te trekken om zo de inflatoire druk weg te nemen. Dat zal echter het investeringsritme en de consumptie doen dalen. Kortom, de Verenigde Staten koersen de komende tijd af op een recessie.

Een stijgende rente in Amerika zal additioneel kapitaal uit het buitenland doen toestromen. Dat is dan weer gunstig voor Bush. De Verenigde Staten trekken 80 procent van het spaaroverschot in de wereld aan om hun begrotingstekort aan te vullen. Daardoor worden echter de investeringen in het buitenland afgeremd, wat de lage groei in Japan en de EU helpt verklaren. Veel meer kapitaal kunnen de Verenigde Staten evenwel niet aan de rest van de wereld onttrekken zonder hier een recessie te veroorzaken. Het zou het opstapje zijn naar een algehele ineenstorting van de wereld-economie. Zal het ooit zo ver komen? Dergelijke scenario's werden reeds ontvouwd toen Reagan in de jaren tachtig met een analoge economische politiek uitpakte. De Amerikaanse economie herstelde zich toen wonderwel, echter ten nadele van de Europese en de Japanse.

De Verenigde Staten beschikken over een haast onbeperkt krediet. Ze kunnen, ook al daalt de dollarkoers, hun dollars gemakkelijk exporteren. Deze bereidwilligheid van de internationale financiers om zich in dollars te laten uitbetalen

wordt gevoed door de overweging dat de federale schuld van Amerika slechts 35 procent van het BBP bedraagt. Hier zit dus nog veel rek in. Het speculatieve kapitaal zal Amerika daarom nooit de rug toekeren. Pas als de buitenlandse geldschietsters vinden dat het netto te financieren begrotingstekort als gevolg van de oorlog in Irak⁴ of van een nieuw militair avontuur in Iran of Noord-Korea niet meer op te brengen is, dan zullen zij graag ingrijpen. Probleem is dan weer dat ook de financiers inzien dat ze het Amerikaanse imperialisme overeind moeten houden. Washington moet immers voor de kapitalistische orde in de wereld zorgen. Een budgettaire ontsporing zoals ten tijde van de oorlog in Vietnam willen ze dan ook graag voorkomen. Daarom zullen ze Bush nadrukkelijk aanmanen de militaire uitgaven voor Irak met Europa te delen. Aldus zitten we dan weer op de strategie die Kerry voor Irak voorstond.

Het imperialistische Amerika van Bush wordt niet zozeer door het internationale terrorisme, maar door de onstuitbare economische opgang van Azië bedreigd. Niet Japan, maar China en India vormen nu de grote uitdaging. De economische groei van China is de laatste jaren met 8 à 9 procent per jaar opmerkelijk hoger dan in de rest van de wereld. Tevens is India nu ook een inhaalslag bezig. Deze twee economische giganten zullen de internationale economische orde grondig verstoren. Beide landen zijn niet alleen grote kopers van grondstoffen en olie op de wereldmarkt, maar ook belangrijke exporteurs van industriële producten. Door hun verhoogde economische activiteit deden ze de wereldmarktprijzen van grondstoffen en olie tendentieel stijgen. Vooral de energieverslindende Amerikaanse economie is hierdoor in de knel gekomen. De dure olie is inmiddels een godsgeschenk voor de Texaanse olieboeren omdat die onder normale voorwaarden niet kunnen concurreren met de olie uit het Midden-Oosten.

Voorals China zal Bush nog kopzorgen bezorgen. China is op zoek naar een overvloedige en veilige aanvoer van liefst goedkope olie afkomstig uit de eigen regio. Die kan Rusland gemakkelijk leveren, wat tot een toenadering tot Moskou kan leiden. Voorts is er het groeiende tekort op de Amerikaanse handelsbalans met China. Dat tekort bedroeg in 2003 reeds 124 miljard dollar. Het Amerikaanse tekort kan alleen maar stijgen. China is na Canada en vóór Mexico vandaag de

tweede belangrijkste exporteur naar de Verenigde Staten. Vooral de Amerikaanse textielnijverheid heeft onder goedkope Chinese import van confectionie te lijden. Hierdoor is in deze sector in tien jaar tijd het aantal banen gehalveerd. Daarom heeft Bush in de aanloop naar de verkiezingen nog in extremis geprobeerd om China te bewegen tot het revalueren van de yuan. Maar tevergeefs. Waarom zou China moeten opwaarderen als Washington zelf de dollarkoers permanent laat dalen? Veel speelruimte heeft Washington niet meer. Zo gebruiken de Chinezen, in navolging van de Japanners, een deel van hun overschotten op de betalingsbalans voor het kopen van Amerikaanse schatkistcertificaten.

Omdat krimp en groei in Amerika zo dicht bij elkaar zitten, moet de pijn dus elders liggen. Zoals alle oude industrielanden zijn ook de Verenigde Staten als gevolg van de liberalisering van de markten het slachtoffer geworden van delocalisatie. Loonconcurrentie met China of India is bij open grenzen niet vol te houden. Daardoor gaat veel industriële werkgelegenheid verloren. Dat scheidt weer ruimte voor nieuwe activiteiten met een hogere toegevoegde waarde. Helaas, maar de ineensstorting van de zogenaamde "nieuwe economie" die vooral op een speculatieve zeepbel dreef, heeft een groot deel van die nieuwe banen weer doen verdampen. De suggestie dat de oorlogen in Afghanistan en Irak vooral dienden om de wapenindustrie van nieuwe bestellingen te voorzien en om daarmee de economie na de beurscrash van 2001 weer vlot te trekken, lijkt dus nog niet zo gek.

Met Bush zal de invloed van het pentagonisme⁵ op de besluitvorming alleen maar groeien. Daardoor zal ook het gevaar van regionale oorlogen en conflicten exponentieel toenemen. De neoconservatieve partij wil zich met dat oorlogszuchtig beleid voor ogen graag voor een langere periode in het Witte Huis nestelen.⁶ Investerings in een antiraketterschild en nieuwe generaties (super-sonische) vliegtuigen moeten voor bijkomende vraag zorgen en de verdere uitbouw van het militair-industriële complex garanderen⁷, ook al behoort de Koude Oorlog definitief tot de geschiedenis.⁸

Rest uiteraard de vraag in welke mate de rest van de wereld zich wil of kan neerleggen bij deze dreiging. Er is al vaker gewezen op de rol van het politiek en militair zwakke Europa dat geen partij voor de Verenigde Staten is. Inderdaad, zolang

Europa aan de ketting van de NAVO ligt, zal daar weinig verandering in komen. De NAVO dient immers enkel de belangen van Washington. De andere macht in de Europese regio is Rusland. Maar Rusland behoort niet tot het Europa van de EU. Andere tegenspelers heeft Washington alsnog niet. Japan is een militaire vazal. China en India behoren nog tot de periferie van het internationale spel. De weg naar een multipolaire wereld, waarin de Verenigde Staten een bescheidenere rol zullen spelen, lijkt dus nog lang en vooral problematisch. Zolang zal het unilateralisme van Bush voor het Amerikaanse imperialisme dan ook de eerste optie blijven.

Noten

1. De familie Rockefeller heeft zich niet voor niets al geruime tijd geleden grotendeels bekend tot het Democratische kamp.
2. Na Kennedy in 1960 waren alle verkozen Democratische presidentskandidaten afkomstig uit het Zuiden. Zelfs Truman (1945-1953) kan men mits enige goede wil als afkomstig uit Independence in de zuidpunt van de staat Missouri, als "zuidelijk" kwalificeren.
3. Tussen 1993 en 2002 is het aantal onverzekerden al gestegen van 37 tot 45 miljoen. De armoede is de laatste jaren onder Bush trouwens toegenomen. Ongeveer 22 procent van de zwarten en 24 procent *hispanics* zijn behoeftig.
4. Zo werden in 2004 de gewone militaire uitgaven reeds verhoogd tot 401,7 miljard dollar.
5. Juan Bosch, *Pentagonism. A Substitute for Imperialism*, New York: Grove Press, 1968.
6. Omdat Bush niet meer kan worden herkozen, zou hij wel eens op de idee kunnen komen om zijn broer Jeb in 2008 in de race te gooien.
7. In zijn afscheidstoespraak tot het Amerikaanse volk op 17 januari 1961 waarschuwde president Eisenhower voor de greep van het militair-industriële complex op de besluitvorming: "In the councils of government we must guard against the acquisition of unwarranted influence, whether sought or unsought, by the military-industrial complex. The potential for the disastrous rise of misplaced power exists and will persist." Dwight D. Eisenhower, *The White House Years. Waging Peace. 1956-1961*, New York: Doubleday, 1965, blz. 616.
8. Hoe belangrijk de bewapeningsuitgaven zijn voor de Amerikaanse economie blijkt bij voorbeeld uit het feit dat 45 procent van de totale bewapeningsuitgaven in de hele wereld voor rekening van de Verenigde Staten komen.

E R R A T U M

In het artikel van Pieter en Mark Saey "Back to basics. Het Vlaams Blok. Schoppen naar beneden", dat in het vorige nummer van het VMT verschenen is, moet op pagina 12 juist boven de tussentitel "Prioriteiten" de zin als volgt vervolledigd worden:

Deze zijn onder meer een sociaal-democratie (of een democratisch socialisme) die haar bestaansreden ontleent aan de breuklijn arbeid-kapitaal, bepaalde vormen van socialisatie en informatie die het individu garanties bieden voor een voldoende zelfbeschikking, een zinvolle verhouding tot anderen en de wereld, en voldoende participatie in de democratie.